

Міжнародне міжбібліотечне співробітництво: перспективи та пріоритети

11 жовтня 2005 р. у рамках міжнародної наукової конференції «Інтелектуальні інформаційні технології у бібліотечній справі» відбулося спільне засідання Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук-членів Міжнародної асоціації академій наук (МААН) та Асоціації бібліотек України (АБУ).

Велике засідання президент АБУ та голова Ради директорів, генеральний директор НБУВ, академік НАН України О. С. Онищенко та виконавчий директор АБУ, заступник генерального директора НБУВ А. Г. Бровкін.

У роботі засідання взяли участь керівники і фахівці провідних бібліотек України: Генеральний директор Національної парламентської бібліотеки України Т. І. Вилегжаніна; директор Державної наукової медичної бібліотеки України Р. І. Павленко; директор Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського Національного університету імені Тараса Шевченка О. Г. Кириленко; директор Науково-технічної бібліотеки Науково-технічного університету України «КПІ», президент Української бібліотечної асоціації В. Г. Дригайло; директор Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН В. А. Вергунов; директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України П. І. Рогова; директор Державної історичної бібліотеки України О. Б. Виноградова; директор Державної бібліотеки для юнацтва Г. А. Саприкін; заступники директора Державної науково-технічної бібліотеки України О. О. Москаленко та О. В. Малкова; учений секретар Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного С. С. Артамонова; працівник відділу аналізу та прогнозування діяльності бібліотек та інформаційних мереж Міністерства культури і туризму України І. О. Шевченко; а також зарубіжні гості: науковий співробітник, доктор-ад'юнкт Бібліотеки народової (Польща) К. Янчевська-Соломко; зав. відділів ЦНБ ім. Я. Коласа НАН Білорусі Л. А. Авгула, І. Л. Карпова; заступник зав. відділу Російської державної бібліотеки Н. С. Масловська та головний бібліотекар О. А. Долотова; зав. бібліотеки Інституту вищої нервової діяльності РАН С. Г. Збар (м. Москва), директор НП «Центроконцепт» С. Х. Ляпін (Росія, Архангельськ).

Учасники засідання заслухали інформацію ученого секретаря Ради Т. Кулаковської про роботу Ради директорів наукових бібліотек і інформаційних центрів академій наук-членів МААН у 2005 р.

Доповідачка зазначила, що у 2005 р. Рада приділяла особливу увагу розвитку пріоритетних напрямів взаємодії наукових бібліотек (НБ) і інформаційних центрів (НІЦ), зокрема: розширенню інформаційного обміну, у т. ч. продуктами професійної наукової, науково-інформаційної і бібліографічної діяльності; підготовці наукових інформаційних видань; розробці і реалізації спільних наукових програм і проектів; розвитку міжнародних

зв'язків із бібліотеками та інформаційними установами світового співтовариства.

Продовжувався безвалютний обмін науковими виданнями з головними бібліотеками академій наук-членів МААН. Традиційно активним був обмін документами та інформацією з бібліотеками Російської академії наук (БЕН РАН, БАН), із Російським гуманітарним науковим фондом, ЦНБ ім. Я. Коласа НАН Білорусі. Так, згідно з даними ЦНБ ім. Я. Коласа НАН Білорусі, надходження наукових видань із НБУВ за документообміном склали останнім часом 12,8 % книг і 38,9 % наукових журналів від загального обсягу надходжень наукових видань до цієї бібліотеки. У поточному році розширився обмін із головними бібліотеками академій наук Азербайджану, Казахстану, Туркменістану, Узбекистану та з організаціями – асоційованими членами МААН – Білоруським фондом фундаментальних досліджень, науковими бібліотеками Московського державного університету, Московського фізико-технічного університету, Об'єднаного інституту ядерних досліджень (Росія, м. Дубна).

Інтеграції інформаційних ресурсів академій наук-членів МААН на національному і міждержавному рівні сприяли в 2005 р. розробки НБУВ як базової організації Ради директорів із питань корпоративної каталогізації, стандартизації, лінгвістичного і програмного забезпечення, а також реалізація ряду інноваційних проектів НБУВ. Упродовж року НБ і НІЦ академій наук – членів МААН мали онлайн-доступ до загальнодержавної реферативної бази даних та інших інформаційних ресурсів, представлених на веб-сайті НБУВ, зокрема на «Науково-інформаційному порталі України».

На веб-сайтах НБ і НІЦ академій наук-членів МААН протягом року розміщувалася інформація про важливі події в житті цих установ, масштабні заходи з актуальної проблематики, про діяльність бібліотечних асоціацій, електронні версії наукової і інформаційно-бібліографічної продукції установ. Так, у травні 2005 р. сайт ЦНБ АН Таджикистану – члена Ради директорів – за результатами загальнодержавного конкурсу інтернет-ресурсів було визнано кращим науково-освітнім сайтом країни (www.aclib.tj), який надає доступ до інформаційних ресурсів бібліотеки: електронного каталогу, віртуальної повнотекстової бібліотеки рідкісних видань, у т. ч. картографічних, рукописів із наступним тиражуванням інформації на CD.

Важливим напрямом діяльності Ради директорів у поточному році була реалізація спільних наукових проектів, зокрема, проекту НБУВ і БАН із історико-книгознавчого дослідження, збереження кирилических видань друкарні Почаївського монастиря XVII–XX ст. і підготовки їхнього електронного каталогу. Цей проект було представлено на конкурс наукових проектів, організований спільно НАН України і Російським гуманітарним науковим фондом (РГНФ).

Проблеми оптимальної організації інформаційного забезпечення науки, створення правових, економічних, наукових, технологічних умов для розвитку книгообміну, документообміну науковою інформацією широко обговорювалися на міжнародних наукових конференціях і семінарах. Зокрема, на 12-й щорічній міжнародній науковій конференції «Крим-2005» «Бібліотеки та інформаційні ресурси в сучасному світі науки, культури, освіти і бізнесу», співорганізатором якої була НБУВ. Учасники конференції – НБ і НІЦ Біларусі, Казахстану, Узбекистану, Таджикистану, України, Росії (БАН, ДПНТБ СВ РАН, наукова бібліотека Московського державного університету та ін.) на пленарному і секційних засіданнях, семінарах, розглядалися питання про роль і місце бібліотек, інформаційних центрів, інших виробників інформаційної продукції в еволюції сучасного суспільства; про світові тенденції розвитку бібліотечно-інформаційної сфери та їхнє місце в інформаційному просторі СНД.

У 2005 р. Рада директорів виступила співорганізатором (голова Ради О. С. Онищенко – співголова Оргкомітету) разом із Науковим центром досліджень історії книжної культури (Росія), за участі Виконавчого комітету СНД та інших організацій міжнародної наукової конференції «Роль книговидання в розвитку міжнародних наукових і культурних контактів» (Москва, 21–23 вересня), яка проходила під егідою МААН, РАН і НАН України. В обговоренні проблем формування фондів наукових бібліотек і міжнародного книгообміну, розвитку традиційного наукового книговидання в країнах СНД, створення, поширення і бібліографічного опису електронних наукових ресурсів брали участь члени Ради – директори наукових бібліотек: В. П. Леонов (БАН), Б. С. Єлепов (ГПНТБ СВ РАН), Н. Ю. Березкіна (ЦНБ ім. Я. Коласа НАН Білорусі), М. Є. Кальонов (БЕН РАН), Ш. Д. Ібраїмова (ЦНБ НАН Киргизстану), О. В. Коротенко (ЦНБ АН Молдови), А. А. Аслітдінова (ЦНБ АН Таджикистану) та інші. Пленарне засідання конференції вів академік НАН України, віце-президент НАН України І. Ф. Курас, який виступив із доповіддю про роль наукової книги в системі єдиного економічного, науково-інформаційного і культурного простору. Міжнародним оргкомітетом видано збірник матеріалів конференції, НБУВ було підготовлено компакт-диск.

Передовий досвід роботи НБ і НІЦ висвітлювався на спеціальній веб-сторінці сайту НБУВ, де розміщені також електронні версії трьох випусків науково-практичного і теоретичного збірника «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития» (два випуски опубліковані у 2000 і 2003 р.). Третій – підготовлено до міжнародної наукової конференції «Інтелектуальні інформаційні технології в бібліотечній справі». У 35 статтях 50 авторів збірника розкривають різні аспекти діяльності бібліотек та інформаційних центрів – країн СНД, та їхню роль у системі інформаційних комунікацій. Електронний варіант збірника виставлено на веб-сайті НБУВ, на сторінці, присвяченій діяльності Ради директорів.

Продовжувалася взаємодія Ради директорів із міжна-

родними організаціями й об'єднаннями такими, як ІФЛА (Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій), CENL (Конференція національних бібліотек держав Ради Європи), Некомерційне Партнерство «Бібліотечна Асамблея Євразії». НБУВ як співзасновник НП БАЄ, головна мета якого – об'єднання всього бібліотечного співтовариства СНД для рішення загальних проблем розвитку культури і становлення єдиного бібліотечно-інформаційного простору, брала активну участь у щорічній нараді директорів національних бібліотек СНД (квітень 2005 р.), у підготовці довідника «Национальные библиотеки СНГ».

Матеріали про діяльність наукових бібліотек академій наук-членів МААН були надруковані у виданні Некомерційного Партнерства «Вісник Бібліотечної Асамблеї Євразії» (2005, № 1, 2), а також на сторінках «Бібліотечного вісника», видаваного НБУВ.

Зі звітом про роботу Асоціації бібліотек України виступила відповідальний секретар АБУ Г. Солоїденко, яка зазначила, що у 2005 р. активізувалась співпраця Ради директорів і Асоціації бібліотек України (АБУ), зокрема у реалізації низки міжнародних та міждержавних програм і проектів. НБУВ як базова організація Ради та АБУ спільно з державними і науковими бібліотеками України – членами Асоціації розробляють ряд спільних програм та проектів, зокрема, завдяки програмі «Система наукових електронних видань «Бібліотека – суспільству» формуються та поширюються на компакт-дисках у вигляді п'яти галузевих серій електронні інформаційні ресурси провідних бібліотек України. Загальнодержавна реферативна база даних «Україніка наукова» налічує 162 тис. записів і щомісячно поповнюється інформацією, яка складає 2 тис. записів. Державна наукова медична бібліотека України бере активну участь у підготовці Серії 4 «Медицина. Медичні науки», яка виходить із 2004 р.

Розвивається наукова діяльність Асоціації на основі співпраці бібліотек – членів АБУ в організації та проведенні наукових досліджень, узагальненні їхніх результатів у збірниках наукових праць, матеріалах конференцій, довідкових і науково-методичних виданнях, зокрема таких, як наукові праці, які видає НБУВ і АБУ з 1998 р. (вийшло 13 випусків). 14 випуск «Бібліотеки Національної академії наук України історія і сучасність» має вийти у 2005 р. Для бібліотек України відповідно до завдань державної «Програми збереження бібліотечних і архівних фондів України на 2000–2005 рр.» підготовлено інструктивно-методичні рекомендації «Збереження бібліотечних і архівних фондів у несприятливих екологічних умовах».

У 2005 р. книгозбірні – члени Асоціації брали участь у багатьох заходах: у роботі міжнародної наукової конференції до днів слов'янської писемності і культури «Проблеми етнонаціонального та етнокультурного розвитку Київської Русі та слов'янський світ»; XV читаннях, присвячених академіку В. І. Вернадському («Володимир Вернадський та проблеми енергетики в сучасному світі»); науковій конференції «Українсько-сербські історико-культурні взаємозв'язки», зустрічі з Міністром культури та директором Національної бібліотеки Сербії;

Третьюму міжнародному науково-практичному семінарі «Информационные технологии в библиотеках и библиотечном образовании», організованому ДПНТБ Росії спільно з НБУВ. Бібліотеки-члени АБУ провели наукові дослідження та підготували низку доповідей і виступів до наукової конференції «Бібліотеки України в період Великої вітчизняної війни».

Інформацію про діяльність бібліотек України на сучасному етапі репрезентують щомісячні аналітичні огляди «Сьогодення наукових бібліотек України: прес-моніторинг газетних публікацій» (аналізуються понад 300 українських газет), які представлено на сайті НБУВ.

Упродовж 2005 р. відбулися презентації видань за участю бібліотек-членів АБУ, зокрема: наукового журналу та його електронної версії «Культура народів Причорномор'я» (Сімферополь, Центр інформаційних технологій міжвузівського центру «Крим»); наукового видання «Бібліотеки Києва в період нацистської окупації (1941–1943)»; «Англо-українського словника бібліотечної термінології»; «Таблиць територіальних типових поділів», підготовлених НБУВ; навчального посібника «Сучасна економічна теорія. Економічна нобелелогія» тощо.

Для бібліотечного загалу України у 2005 р. було започатковано новий захід – «День науки», який отримав високу оцінку фахівців та побажання проводити його щорічно. Бібліотечні працівники мали можливість не тільки займатися удосконаленням професійної діяльності, а й брати участь у книжкових та фотовиставкових заходах, організованих НБУВ до знаменних і пам'ятних дат, зокрема: «30-років Організації безпеки та співробітництва в Європі» та «Знайомтеся: Фінляндія»; «Помаранчева революція. Київ-2004»; до 14-ї річниці незалежності України та до 26-ї річниці Ісламської революції в Ірані. Бібліотекарі-члени АБУ були запрошені в НБУВ на зустріч з Головою Верховної Ради Володимиром Литвином та Міністром культури і туризму Оксаною Білозір.

Щорічно зростає кількість видань, які отримують бібліотеки України безоплатно. Члени АБУ отримали ряд нових видань, у т. ч. «Вернадський і Крим»; «Косово і Метохія. Березневий погром»; 3-томник В. М. Литвина «Україна-2004. Події. Документи. Факти» (і на CD його електронну версію) та ін.

Характеризуючи роботу АБУ, відповідальний секретар зупинилася на позитивних моментах та важливих подіях, які відбулися у 2005 р. та запропонувала на розгляд співтовариства ряд заходів, зокрема підготовку спільного збірника «Історія національних та державних бібліотек України».

На засіданні з інформацією про участь делегації України в 71 Генеральній конференції і засіданні Ради міжнародної федерації бібліотечних асоціацій і установ (ІФЛА) виступила директор Державної наукової медичної бібліотеки України Раїса Іванівна Павленко.

Учений секретар Державної наукової архітектурно-

будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного С. С. Артамонова презентувала підготовлений нею навчальний посібник «История библиотечного дела на Урале (XVI–XIX века)», виданий у Челябінську 2005 р.

На спільному засіданні обговорювалися також питання про роль і місце бібліотек, інформаційних центрів, інших виробників інформаційної продукції в формуванні сучасного суспільства знань, як установ, що забезпечують накопичення і збереження знань, необхідних для навчання, освіти та культури, вільний та рівноправний доступ до інформації. Наголошувалося, що сьогодні завдяки інформатизації, використанню сучасних засобів комунікації бібліотека перетворилася на величезний генератор знань, справжню виробничу систему, в інтелектуальне виробництво, що здійснює індустріальну обробку інформаційних потоків – і тих, що надходять до бібліотеки, і зосереджених у мережах, готує нові інформаційні продукти, що містять не лише інформаційні дані, а й аналітику, прогнози, які дають змогу користувачеві приймати кваліфіковані рішення.

На спільному засіданні гості конференції подарували низку цінних фахових видань, які поповнять унікальні фонди книгозбірні, зокрема: «Русские писатели богословы» (М., 2004); «Писатели второй волны русской эмиграции» (М., 2005); «Философ будущего века: Николай Федоров» (М., 2004); «Творцы мировой науки от античности до XX века» (М., 2001); «Войдите в радость господина своего. Размышления о вере, человеке и современном мире» (М., 2004); «Русский рекламный плакат» (М., 2001); фотоальбом «Пад небам Беларусі» (Мінск, 2005). Отримали в дар такі видання: «Бібліотеки Києва під час нацистської окупації (1941–1943)»; Науково-бібліографічний покажчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (1993–2003 рр.)»; «Наукові праці НБУВ (Вип. 13)»; «Библиотеки Национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития» (Вип. 3); «Робота бібліотек НДУ НАН України в 2004 році. Інформаційно-аналітичний огляд (Вип. 10)»;

Учасники засідання схвалили діяльність АБУ та Ради щодо інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів і розвитку міжнародного міжбібліотечного співробітництва, окреслили основні напрями подальшої діяльності, відзначили консолідуючу роль НБУВ у цьому процесі. Було обговорено і схвалено проект рекомендацій міжнародної наукової конференції «Інтелектуальні інформаційні технології у бібліотечній справі».

Тетяна КУЛАКОВСЬКА,

учений секретар Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академії наук – членів МААН

Галина СОЛОДЕНКО,

відповідальний секретар Асоціації бібліотек України